

Prof. zw. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytetu Szczecińskiego

Szczecin, 15 kwietnia 2019 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej **MGR DOROTY JASIAK** na temat:
Potencjał glottodydaktyczny dramy w kształtowaniu kompetencji komunikacyjnej uczniów
(na materiale języka rosyjskiego), Katowice 2019, ss. 290

Monografia Doroty Jasiak wpisuje się swym zakresem tematycznym w badania glottodydaktyczne odnoszące się do nauczania języków obcych. Przedmiotem zainteresowania Doktorantki staje się metoda dramy w kształtowaniu kompetencji komunikacyjnej uczniów. Rozprawa opiera się na eksperymencie z wykorzystaniem techniki dramy, który przeprowadzony został przez Autorkę w latach 2013–2016 w grupie uczniów na początkowym etapie przyswajania. Praca obejmuje materiał badawczy języka rosyjskiego.

Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów analitycznych, wniosków końcowych, bibliografii, spisu stosowanych skrótów, spisu tabel, rysunków, schematów, wykresów, zdjęć, spisu skrótów, trzech załączników oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Już taki układ rozprawy doktorskiej z dominacją rozdziałów analitycznych i dokumentacją badań eksperymentalnych i ich wyników wskazuje na jej podstawową zaletę: solidną podstawę materiałową, głębokie analizy i samodzielność interpretacji.

Wstęp stanowi wprowadzenie do zagadnienia poprzez wyznaczenie celu analizy, określenie zakresu materiału badawczego, przyjętej metodologii badawczej, jak również wstępnych informacji na temat zastosowania metody dramy w rozwijaniu kompetencji językowych uczniów w innych krajach europejskich. Nadto we wstępie doktorantka skrótowo przedstawia strukturę pracy z zasygnalizowaniem najważniejszych zagadnień.

Celem niniejszej pracy – jak pisze Dorota Jasiak – jest analiza metody dramy oraz jej zastosowania praktycznego w nauczaniu języka obcego uczniów w okresie adolescencji. Autorka dodaje również, że metoda pokazana będzie na przykładzie języka rosyjskiego i dotyczyć będzie zbadania jej efektywności glottodydaktycznej, możliwości i ograniczeń w kształtowaniu kompetencji komunikacyjnej uczniów starszych klas szkoły podstawowej oraz szkoły średniej w Polsce.

Autorka już na samym wstępie definiuje metodę dramy w następujący sposób: Drama (ang. *drama in education*, niem. *Dramapädagogik*) w ujęciu glottodydaktycznym to metoda

nauczania, uczenia się języka obcego, która wykorzystuje utożsamianie uczących się z fikcyjnymi rolami. Stymuluje wiedzę i umiejętności ucznia poprzez pobudzanie zarówno operacji umysłowych, jak i zaangażowanie aktywności ruchowej, zmysłów i emocji. Przyczynia się też do holistycznego rozwoju ucznia.

Z kolei Dorota Jasiak sygnalizuje anglojęzyczne i niemieckojęzyczne źródła metodologiczne dramy i pokazuje, że w polskiej glottodydaktyce metoda dramy stosowana jest rzadko; szczególny niedostatek zauważa się w odniesieniu do rozwijania kompetencji językowych w zakresie języka rosyjskiego. Toteż analizowany eksperyment ma na celu popularyzację metody dramy w kształceniu kompetencji komunikacyjnych uczniów w języku rosyjskim.

Autorka przyjmuje jako metodą badawczą eksperyment, którą stosuje w grupie uczniów na początkowym etapie przyswajania J2 (poziom podstawowy: A1–A2– według skali biegłości językowej ESOKJ¹) w kontekście współczesnego układu glottodydaktycznego. Eksperyment prowadzony jest według szczegółowego scenariusza. Przy pozyskiwaniu danych Doktorantka stosuje głównie techniki zamknięte (test, kwestionariusz) ze wspomagającą funkcją wywiadu fokusowego.

Pierwszy rozdział pracy stanowi przedstawienie dramy w ujęciu glottodydaktycznym. Dorota Jasiak po wstępnym zdefiniowaniu modeli glottodydaktycznych, stosowanych w Polsce zwraca uwagę na rolę, jaką odgrywają nauczyciel i uczeń – główne podmioty układu glottodydaktycznego – w metodzie dramy. Rozdział ten zawiera szczegółowe informacje w tym zakresie, przekazane w sposób kompetentny i precyzyjny. Dotyczą one na wstępie kompetencji wyznaczanych współczesnemu nauczycielowi, które mają ogromny wpływ na komunikowanie się z młodzieżą i kształtowanie zarówno ich osobowości, jak i kształcenie kompetencji komunikacji w języku obcym.

Innym omawianym zagadnieniem przez Dorotę Jasiak są metody nauczania języków obcych, począwszy do tradycyjnych, takich jak metoda bezpośrednia, metoda gramatyczno-tłumaczeniowa, metoda audiolingwalna oraz metoda kognitywna aż po metody niekonwencjonalne, powstałe w drugiej połowie XX wieku, które skoncentrowane są na osobie uczącego się poprzez „uwzględnienie jego poczucia bezpieczeństwa, stylu uczenia się, zainteresowań i preferencji”. Należą do nich następujące metody: Reagowania całym ciałem (Total Physical Response – TPR), The Silent Way, Community Language Learning (CLL), Metoda naturalna (The Natural Approach), Sugestopedia.

¹ ESOKJ – Europejski system opisu kształcenia językowego.

Przedstawione metody pozwoliły Doktorantce na określenie, które z nich znalazły odzwierciedlenie w metodzie dramy. Dorota Jasiak zauważa, że istotne w dramie jest: poczucie bezpieczeństwa, naturalna sytuacja komunikacyjna, wykorzystanie intelektu, ciała i emocji, operowanie symbolem, pauzą i wyciszeniem, brak przymusu i spontaniczność w inicjowaniu komunikacji oraz wypowiedanie się na interesujące uczniów tematy. Doktorantka słusznie dodaje, że aby osiągnąć zamierzony cel dydaktyczny, należy uwzględnić również indywidualne cechy, potrzeby i oczekiwania uczniów. Niebagatelne znaczenie ma też kontekst społeczny całego procesu.

Autorka pokusiła się również o omówienie zagadnienia doskonalenia glottodydaktycznego nauczycieli języka rosyjskiego. Przeprowadzone badania pokazały, że bardzo mały procent nauczycieli wykorzystuje w pracy pantomimę, nieliczni tylko stosują etiudę teatralną. Nikt nie pracował na zajęciach językowych metodą dramy kreatywnej. Udzielone odpowiedzi świadczą o nieznajomości tej metody i braku umiejętności pracy nią na lekcjach języka rosyjskiego. Nauczyciele, jak wynika z ankiety, preferują pracę ze znanymi i bardziej tradycyjnymi elementami technik teatralnych. Autorka podjęła decyzję o zorganizowaniu warsztatów dramy dla nauczycieli języka rosyjskiego, na których nie tylko zostali oni zapoznani z teorią dotyczącą pracy tą metodą, ale również aktywnie uczestniczyli w zajęciach.

Kolejnym zagadnieniem, podjętym w pracy było omówienie roli ucznia w procesie nauczania. Autorka przeprowadziła analizę rozwoju fizycznego (zmian hormonalnych), rozwoju poznawczego (myślenie abstrakcyjne, rozwój umiejętności językowych), rozwoju emocjonalnego (niestabilność emocjonalna i trudności z kontrolą nad emocjami), a także rozwoju społecznego uczniów. Na tym tle Dorota Jasiak przeanalizowała specyficzne i specjalne potrzeby edukacyjne.

Z kolei Doktorantka omówiła komunikacyjną kompetencję językową, czyli jej zakres i poziom, umiejętność posługiwania się językiem obcym w czterech obszarach sprawności językowej (słuchanie, czytanie, mówienie, pisanie) oraz zakres wiedzy metajęzykowej, jaką osiągnie uczeń w trakcie trzyletniego cyklu nauczania języka rosyjskiego na poziomie III.0 – dla początkujących.

Nie sposób omówić wszelkie poruszane przez Dorotę Jasiak zagadnienia, ale warto podkreślić logikę wykładu dydaktycznego Doktorantki, która świadczy nie tylko o głębokiej, przemyślanej wiedzy Pani Magister w zakresie problematyki glottodydaktycznej, ale która również charakteryzuje Autorkę rozprawy jako osobę o wysokich umiejętnościach logicznego

i precyzyjnego wykładu i – co przecież tak ważne jest w nauczaniu – o sporych umiejętnościach dydaktycznych.

W rozdziale drugim Doktorantka omawia dramę kreatywną. Porusza kwestie dotyczące źródeł teoretycznych dramy, rozpoczynając od próby zdefiniowania pojęcia. Dorota Jasiak drobiazgowo przedstawia prekursorów i teoretyków dramy, omawia jej elementy konstytutywne, takie jak konwencje dramy kreatywnej, strategie czy techniki dramowe – aż po ukazanie holizmu tej metody.

Rozdział trzeci został poświęcony umiejscowieniu dramy w procesie kształcenia języka rosyjskiego. Analiza obejmuje dramę w kształceniu kompetencji kluczowych, jakimi są, między innymi, kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, osobiste, społeczne, a także w zakresie umiejętności uczenia się itd. Natomiast kompetencje przedmiotowe odnoszą się do nauczania leksyki i gramatyki, ale ważną rolę pełnią również inne czynniki jak: atmosfera podczas nauczania czy motywacyjna rola dramy. Pani Magister zwraca uwagę nie tylko na zalety, lecz także na ograniczenia, jakie niesie ze sobą ta metoda. Na pochwałę zasługują prezentowane tu scenariusze lekcji języka rosyjskiego, które zostały przeprowadzone metodą dramy i opatrzone komentarzem z realizacji zajęć.

W rozdziale czwartym Doktorantka przedstawia swój warsztat eksperymentu. Porusza, między innymi, kwestie dotyczące warunków wykonanego eksperymentu, przyjętej metodologii badań, precyzuje dobór próby badawczej, przybliży techniki pozyskiwania danych oraz prezentuje wyniki przeprowadzonych badań empirycznych.

Zakończenie rozprawy zawiera szczegółowe wnioski wypływające z przeprowadzonego eksperymentu. Badania eksperymentalne przeprowadzone w latach 2013–2016 okazały się skuteczne. Jak zauważa ich Autorka: statystycznie grupa eksperymentalna uzyskała wyniki lepsze o 13% w porównaniu z grupą kontrolną. Ponadto efektem eksperymentu była aktywizacja uczniów, wzmocnienie procesów zapamiętywania, poszerzenie ich zasobu słownictwa, poznanie nowych konstrukcji gramatycznych czy modeli wypowiedzi. Niebagatelną rolę w przyswajaniu języka rosyjskiego odegrała zastosowana metoda pracy z uczniami, którą stanowiła atmosfera zaufania i braku lęku przed popełnieniem błędu oraz oceną negatywną. Warto również podkreślić, że improwizacja na lekcji języka rosyjskiego stymuluje myślenie asocjatywne i wyobraźnię, dostarczając uczącym się maksimum zadowolenia z własnych postępów, a tym samym przyspiesza i ułatwia proces przyswajania języka obcego. Można by jeszcze wymieniać szereg zalet proponowanej metody, ale już te zasygnalizowane powyżej świadczą o jej skuteczności w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnych uczniów w

posługiwaniu się językiem rosyjskim i równocześnie o celowości nauczania języka rosyjskiego z wykorzystaniem metody dramy.

Kilka słów podsumowania.

Wprowadzając czytelnika w zagadnienia glottodydaktyczne, Dorota Jasiak w rozprawie odkrywa stopniowo przed nami wachlarz swych uzdolnień filologicznych: sprawność warsztatową, przejawiającą się w umiejętności wielokierunkowego i wielopoziomowego opisu materiału językowego oraz zdolność do ciekawej, wielobarwnej interpretacji materiału badawczego. Ponadto pokazuje wręcz aptekarską drobiazgowość w opisie samego eksperymentu i efektów jego przeprowadzenia. Monografię Doroty Jasiak czyta się jak doskonałą „powieść glottodydaktyczną”, która nie tylko wprowadza nas w sam proces kształcenia kompetencji i sprawności językowych, lecz koncentruje się na psychice, zdolnościach poznawczych, umiejętnościach uczestników procesu dydaktycznego. Nadto rozprawa doskonale sytuuje nauczyciela i ucznia w zanurzeniu społecznym. Analiza prowadzona w rozprawie stanowi dużej rangi umiejętność wykładu lingwistycznego, który nie tracąc na wartości merytorycznej, pobudza do myślenia, wprowadza refleksję, zadumę, a w rezultacie pochłania swą problematyką. Wyróżnione zalety opisu merytorycznego wraz z konkretnymi działaniami eksperymentalnymi doprowadziły Autorkę rozprawy do przemyślanych i przekonujących wniosków, które niewątpliwie podkreślają skuteczność metody dramy w kształtowaniu kompetencji komunikacyjnych w zakresie komunikowania się w języku rosyjskim.

O bogactwie zebranej, przeanalizowanej literatury tematu świadczy licząca 15 stron bibliografia, która – co istotne – znalazła merytoryczne odzwierciedlenie w rozprawie, stając się podbudową teoretyczną rozprawy. Praca wzbogacona jest o liczne tabele, schematy, rysunki, wykresy oraz zdjęcia, wykaz których umieszczono na końcu pracy.

Wartość rozprawy podnoszą trzy załączniki: formularze testów wykonywanych w badaniach w latach 2013–2016, dane uzyskane z badań testowych w latach 2013–2016 oraz kwestionariusze.

Praca napisana jest logicznym, precyzyjnym językiem polskim i jest bardzo dobrze przygotowana od strony technicznej.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość merytoryczną przedstawionej rozprawy doktorskiej, jej piękny język i umiejętności Autorki w logice wykładu lingwistycznego stwierdzam, że rozprawa doktorska **mgr Doroty Jasiak ze wszech miar spełnia warunki** określone w art.13.

1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w danej dyscyplinie naukowej, jaką jest językoznawstwo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Dorotę Jasiak pracy naukowej.

Wnoszę również o wyróżnienie pracy i skierowanie jej do druku.

E. Komarowska